

Тематичний блок 2. Що таке розширена відповідальність виробника і навіщо вона потрібна?

Для ілюстрування можна використати [наступні зображення](#)

Згідно даних Міністерства розвитку громад та територій України, у 2021 році було перероблено та утилізовано близько 7,64% побутових відходів. А понад 92% були захоронені, що зовсім не відповідає стану сфери поводження з ТПВ у Європейському Союзі.

Левову частку побутових відходів складають тара та пакування.

Це та частина ТПВ, що зростає разом із зростанням добробуту населення. У середньому кожен європеєць генерує майже 180 кг відходів упаковки на рік. 40% пластику та 50% паперу, які використовуються в ЄС, призначені для пакування. Якщо не вжити заходів, до 2030 року обсяг відходів упаковки в ЄС збільшиться на 19%, а відходів пластикової упаковки – навіть на 46%. Даних споживання упаковки в Україні, на жаль, немає, але оскільки Україна орієнтується на ЄС, то в перспективі нас чекатимуть схожі тенденції.

В країнах ЄС з 1994 року застосовується система розширеної відповідальності виробника (РВВ), яка допомагає спрямувати на перевикористання та переробку значну частину купленого споживачами пакування. Планується, що до кінця 2030 року принаймні 70% від ваги всіх відходів упаковки мають перероблятися.

Подібний підхід до поводження з пакуванням і використаними товарами незабаром з'явиться і в Україні. Парламенту лишилося розглянути ще кілька законопроектів, аби система РВВ почала працювати.

То що ж таке відповідальність виробника і чому її називають розширеною, коли мова йде про відходи?

Якщо коротко, то РВВ зобов'язує виробника дбати про весь життєвий цикл своєї продукції та її пакування.

Традиційно виробник зосереджується на тому, що допомагає краще продавати продукцію – тобто на її дизайні, виробництві та розповсюдженні. А хто подбає про придбаний покупцем товар, коли він вже стане непридатним для подальшого користування? Потрапляння на смітник не є виходом, бо ресурси планети вичерпуються, а кількість відходів зростає. Аби запобігти цьому, система РВВ передбачає, що виробник має відповідати ще й за останню фазу життєвого циклу своєї продукції — тобто коли вона перетворюється у відходи.

Минулого року в Україні було прийнято рамковий **Закон «Про управління відходами»**. Він передбачає, що РВВ діятиме на всій території країни, а виробники нестимуть організаційну і фінансову відповідальність:

- за збір відходів, що утворилися внаслідок використання їхньої продукції,
- за подальше управління цими відходами,
- за їхню переробку.

Звісно, виробник товару не повинен копірситися в сміттєвих баках, вишукуючи відходи саме своєї продукції чи пакування. Але він може і зобов'язаний встановити контейнери для окремого збору «своїх» відходів та подбати про те, щоб вміст цих контейнерів було відправлено на переробку.

Якщо споживачі розумітимуть, що відсортовані ними відходи дійсно будуть перевикористані чи перероблені, то активніше долучатимуться до роздільного збирання відходів.

В свою чергу виробник буде зацікавлений мінімізувати вагу пакування, а товар зробити довговічнішим, аби менше витратитися на їхній збір у вигляді відходів.

* * *

Деталізація 1. Як запроваджуватиметься система РВВ в Україні?

Згідно ст.10 Закону України “Про управління відходами”, під дію РВВ підпадають наступні види відходів:

- упаковка;
- електричне та електронне обладнання;
- батареї і акумулятори;
- транспортні засоби, зняті з експлуатації;
- мастила (оливи);
- шини;
- текстиль.

Об'єднує ці групи відходів те, що вони є ресурсоцінними, придатними до перевикористання та переробки.

Але для початку було обрано три види відходів, яким треба приділити особливу увагу, бо їх або утворюється дуже багато, або вони є ресурсоцінними:

- пакування продуктів,
- батарейки і акумулятори,
- електрообладнання.

До кожного з цих видів відходів напрацьовані такі законопроекти:

- про упаковку та відходи упаковки;
- про відходи електричного та електронного обладнання;
- про батарейки, батареї і акумулятори.

* * *

Деталізація 2. Хто за які відходи нестиме розширену відповідальність?

Зазвичай виробник товару закупає тару чи упаковку у іншого виробника. То хто ж в такому разі має нести розширену відповідальність за цю упаковку – виробник товару чи виробник упаковки?

Згідно законопроекту про упаковку та відходи упаковки, розширену відповідальність за долю використаної упаковки несе той, хто цю упаковку наповнює, тобто виробник товару.

Так, за збір та переробку використаної пляшки має подбати виробник напою, а не виробник пляшки. А виробник пляшки в свою чергу несе розширену відповідальність за пакування (наприклад, ящики), в якому він постачає свій товар (пляшки) виробнику напоїв.

РВВ також буде застосовано до імпортерів товарів в упаковці. Тобто, якщо компанія завозить на український ринок упаковані товари, вона несе розширену відповідальність за цю упаковку.

Що стосується так званої сервісної упаковки (паперові горнятка, в які наливають каву, пластикові контейнери, в яких зважують продукти в супермаркетах тощо) – за неї розширену відповідальність нестимуть виробники цієї тари, а не кав'ярні та магазини.

* * *

Деталізація 3. Обов'язки учасників системи РВВ (згідно ст.10 п.3 Закону України «Про управління відходами»):

- приймання та/або збирання на всій території України відходів, що утворилися внаслідок використання продукції, подальше управління цими відходами та фінансова відповідальність за таку діяльність;
- інформування споживачів (спільно з органами місцевого самоврядування) про наявні системи для приймання і роздільного збирання відходів, а також про заходи, яких вони можуть вживати для запобігання утворенню відходів; про придатність відходів до повторного використання і рециклінгу;
- розроблення продукції та її компонентів з урахуванням мінімізації негативного впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище;
- запобігання та зменшення обсягів утворення відходів у процесі виробництва та використання продукції; виробництво довговічної продукції, придатної для ремонту та повторного використання; а також максимальне залучення у виробництво вторинної сировини.

* * *

Деталізація 4. Хто саме збиратиме відходи тари та упаковки?

Виробники товарів в упаковці можуть реалізувати РВВ індивідуально або колективно.

Індивідуальна відповідальність – це відповідальність виробника лише за власну упаковку. Втім, згідно норм закону, він має забезпечити збір своєї упаковки на території всієї країни, а це потребує великих зусиль та витрат.

Тому є сенс об'єднуватися з виробниками аналогічних товарів (наприклад, напоїв) і колективно забезпечувати збір відповідних відходів (наприклад, пляшок). За законом, цим мають займатися не самі підприємства-виробники, а спільно створені ними

неприбуткові організації РВВ. Така ОРВВ має бути відкрита для всіх виробників, які братимуть в ній участь на однакових умовах, незалежно від частки пакування того чи іншого виробника на ринку упаковки.

Всі виробники товарів в упаковці зобов'язані зареєструватися у відповідному реєстрі для отримання можливості продавати свою продукцію на ринку. Цей реєстр включатиме виробників товарів в упаковці та організації РВВ.

* * *

Деталізація 5. З якими проблемами може зіткнутися система РВВ в Україні?

Експерти прогнозують вірогідні складнощі з переробкою зібраних відходів упаковки, бо внаслідок російської військової агресії в Україні повністю або частково зруйновані деякі підприємства з переробки вторсировини, наприклад, Гостомельський склозавод. А Рубіжанський картонно-тарний комбінат опинився в тимчасовій окупації.

Проблемою також може бути встановлення реально досяжних для виробників показників зі збору та переробки відходів їхньої упаковки.

Прагнення виробників зменшити вагу тари або упаковки може привести до того, що таке пакування не забезпечуватиме безпечність продукції. Отже, буде потреба в розробці та виготовленні удосконалених видів пакування, які відповідатимуть і екологічним, і товарним вимогам.

* * *

Деталізація 6. Європейський досвід. Австрійська система РВВ.

В Австрії відповідальність за відходи упаковки несуть виробники через систему РВВ, за біовідходи та змішані відходи відповідають муніципалітети, які встановлюють плату за поводження із такими відходами для населення.

Наразі в Австрії збирається та переробляється 90% відходів пакування, а це 700 тис. тонн. Для збору відсортованих відходів упаковки (скло, папір, легке пакування, метал) використовується 1,9 млн. контейнерів.

Система РВВ в Австрії працює для таких типів відходів: пакування, зняті з експлуатації транспортні засоби, ВЕЕО (відходи електричного та електронного обладнання), батарейки.

* * *

Тематичне опитування. Яким було Ваше пакування на Різдво та Новий рік?

Для ілюстрації можна використати [наступні зображення](#).

В період різдвяних та новорічних свят люди роблять рекордну кількість покупок: продукти для святкового столу, декоративні прикраси для інтер'єру, нове вбрання для новорічних вечірок, дитячі маскарадні костюми і, звісно ж, численні подарунки рідним, друзям та просто знайомим.

А чи звертали ви коли-небудь увагу на упаковку, в якій продаються майже всі із згаданих тут товарів, чи на те пакування, у яке ви запакували подарунки? Скільки пакетиків, кульочків, коробочок ми купували в передсвятковій метушні?

Пропонуємо вам взяти участь у невеличкому дослідженні та підрахувати пакування святкових покупок.

- Скільки його? Більше, ніж зазвичай, чи ні?
- З яких матеріалів зроблене це пакування?
- Чи можна його переробити?
- Чи можна це пакування використати повторно?
- Яка доля спіткала його після того, як придбаний товар було розпаковано?
- Чи була у вас альтернативна можливість придбати такі ж чи аналогічні товари БЕЗ пакування?

Ілюстрації

На мою думку досить вдалі наступні:

Про РВВ в Європі

<https://www.facebook.com/408126216641188/posts/pfbid0332sBgyZwzMRoL8aGdUZWc5LxgAdhLkumswkVQhdBGjn6A2Hnrjqj882z4ftnQz2Wl/>

До опитування про святкову упаковку

<https://www.facebook.com/408126216641188/posts/pfbid02GYtPkPMG2HhVCsB1vBozYsadjGxe6pn39jTzfXoL371Dsnon5QNMy6RsieAGe4ncl/>